

Hova megy a táncház/Kaláka?

Az itt-ott már jelentkező válságtünetek irányították rá a figyelmet a táncház- és Kaláka-jelenségre. Élesen szembenálló nézetek csapnak össze, egyelőre inkább csak a szóbeliség rejtett pázmáján, de szórványosan már a sajtóban is. Úgy tűnik, egy igen bonyolult jelenség nagykorúsodási válságának vagyunk szemtanúi. Mindenképpen a nagykorúsodás jele, ha már nemcsak a pró vagy kontra állásfoglalásokról, nemcsak erkölcsi-magatartási kérdésekről, hanem az önerőből létrehozott, illetve a rendelkezésre álló intézményi formákból „megszerzett” keretekről és a kereteket szentesítő „teoretizálási” kísérletekről is vita folyik.

Tudatában vagyunk annak, hogy a téma nagyfokú nemzetiségi-történeti megterheltsége – mint utóbbi vitáink legjavát – a táncház/Kaláka-vitát is könnyen a végletekbe ránthatja, majd ideiglenes „gyógyírként” a „mindkettővel és egyikkel sem értünk egyet” megoldásai felé csábítja a vitavezetőt. Hogy a ránk leselkedő veszélyektől minél távolabb lehorgonyozva indítsuk a vitát, már az első menetben minél többféle nézetnek és megközelítési módnak próbáltunk helyet adni.

Divat-e a táncház? Milyen szerepe van a városi (és nálunk nemcsak városi) ifjúság életében? Mozgalommá fejlődött-e vagy inkább az intézményesülés útját járja? Hogyan kapcsolódott össze egy hazai ifjúsági vetélkedő műsorral, és hogyan sajátította azt ki magának? Vagy megfordítva a kérdést: hogyan sajátította ki „a látvány logikája”, a tv-műfaj „logikája” nemcsak a mozgalmat, hanem egy spontán élő jelenlét-formát? Összeegyeztethető-e a tv-szerűség a népi kaláka-hagyományok eredendő meghittségével? Lehet-e a Kaláka a közös munka, a nemzetiség modern, városi kollektivitásának, mindnyájunk kölcsönös és viszonzásra váró egymásrautaltságának új típusú szimbóluma? Népi kaláka mint kulturális szervezőmodell élő hagyományunk-e? Hát mint gazdasági szervezőmodell? A mai ember városi egymásrautaltságának gazdaság-alatti kölcsönösségformáiról (az „összeköttetésről”, a „kéz kezest most ügyletekről”, a „protekciónról” stb.) vajon „szemlesütve illik-e szót ejtenünk”, ha a kalákahagyomány etnológiai-antropológiai gyökereivel is számot akarunk vetni?

Hova megy a táncház? Megmarad-e ifjúsági szórakozási formának vagy átalakul a népi kultúrához való elkötelezett viszony kötetlen keretévé? Szüksége van-e az intézményesedés mankóira, vannak-e sajátos intézményesedési formái (táncháztalálkozók, táncházoktatók nyári táborozása), éljen továbbra is a Kaláka-műsor adta lehetőségekkel, vagy jobb, ha elválnak útjaik? A zenei tömegnevelés modern, vonzó formáját ígéri-e az Aprók Táncháza? Mi a zenei „szakértők”, a „táncházegyüttesek” művelődési érdeke ebben a mozgalomban/intézményben? Hogyan viszonyul ez a mozgalom a korábbi ifjúsági művelődési mozgalmakhoz (klubmozgalom, beatmozgalom)? Ha valaki úgy téved be a „ciniházba”, mint egyfajta házibulira vagy diszkóba (mert ilyen is van!), annak jogában áll-e fanyalogni? Ha a pop-, rock- vagy diszkózenére való téblábolás teljes individuális „szabadságához” képest nyomasztónak érzi az oktatásforma, illetve a megtanulandó népi táncrendek kötöttségét, érdemes-e benne keresni a táncház válságtüneteinek bűnbakját? A táncház-elkötelezettség

mindenáron való megteoretizálása kiket nyer meg, és kiket riaszt el? S hogyan viszonyulnak a táncház-teóriák jelkép-tudatunkhoz, a nemzetiségi önazonosságot kifejező megannyi szimbolikus formához?

A vita a kérdések csak egy kicsiny hányadát tudja, fogja megválaszolni. A nézetek szembesítése éppen ezért – bármilyen korlátozottak legyenek is a megegyezés (mi több: a közös metanyelven való értelmezés) esélyei – szükséges, sőt elkerülhetetlen.

Aradi József

(Korunk, 1980/10. 744.)⁸⁰

Táncháznemzedékek

Mindannyian lépten-nyomon tanulunk, a nálunk bölcsőbbek, okosabbak oktatnak, nevelnek. Végre egy olyan szórakozási lehetőség, ahol felszabadultan, jól érezzük magunkat. Ahhoz, hogy a társaságba beilleszkedhessünk, természetesen meg kell tanulnunk táncolni, énekelni, de ez nem esik nehezünkre; a táncot, éneket korosztályunkbeliek tanítják, és máskülönben is mindenki csinálja, miért ne állnánk be közéjük?

Ekképpen gondolkozhattak a táncházba becseppenő fiatalok. De mi is a táncház, hogyan alakult ki, kik szervezik?

Táncházalapítás

A kívülálló a faluval, népzenével, népi tánccal hozza összefüggésbe. Valóban falusi örökség, gyökereit a város falain kívül kell keresnünk. A „kezeseknek” (cigányfogadónak) nevezett táncszervezők béreltek egy táncra alkalmas helyiséget. Az időjárási viszonyok szerint nyáron csúrt, a hidegebb hónapok beálltával pedig egy körben a fal mellett padokkal, az egyik sarokban a zenészek számára húzott emelvényvel ellátott szobát. A nagyobb fiúk a kisebbeket elküldték a lányok után; kinek szeretője volt, maga kérezte el. A házások – közös tánc esetén – együtt jöttek. A táncház a közösségi élet egyik formája volt, mely alkalmat adott az együttlétre, baráti és érzelmi kapcsolatok kialakítására, szórakozásra.

Hogyan került ez a szórakozási forma városra?

Az elmúlt években az ifjúság egy része különös érdeklődéssel fordult a népi hagyományok felé; sokan tűzték ki céljukként a falu tárgyi és szellemi kincseinek felkutatását és megismerését. Ezek rendszerint egyéni akciók voltak, csak annyiban nevezhetők közösséginek, amennyiben valamilyen intézményes keretben ismertették

80 A Korunk 1980/10. lapszámának Fórum rovatában lezajló vitát Aradi József szerkesztette.